

rem protrahamus quoad reliqua enumerata monumenta veluti totidem traditionis dogmaticæ rivulos per quos ad nos dimanavit primævæ Ecclesiæ fides, quibusque certissime constat de recepta priscis illis christianæ societatis exordiis eadem catholicæ, quæ nunc obtinet, fidei doctrina, superest, ut postquam de istorum monumentorum vi et auctoritate disseverimus agentes de inscriptionibus, jam peculiaribus exemplis ex qualibet monumentorum classe petitis rem nostram illustremus.

Ex pictura sane atque sculptura, ut ab his incipiamus, ad quas revocari possunt vitra, opera tessellata, gemmæ, lucernæ, sarcophaga, et id genus artificum et fabricorum labores, qui injuriam temporis nostrorumque hostium importunum furorem superarunt, plura erui posse veteris christianorum Traditionis documenta, nemo est, qui si vel leviter oculos conjecerit in opera Bosii, Arringhii, Bottarii, Victorii, Lupi, Maffei, Boldetti, ceterorumque qui data opera monumenta illa collegerunt et expenderunt, inficiari queat. Ex his enim deprehendimus supremam Petri in Ecclesiam potestatem constitui, et everti paradoxum de bicipiti Ecclesiæ capite Petro et Paulo, perinde ac si æquali potestate ambo apostoli societatem christianam rexissent. In musæo siquidem Florentino ænea lucerna asservatur, qua navicula exhibetur Ecclesiæ symbolum referens apud veteres christianos usurpatum; in qua Petrus in puppi sedet, et clavum tractat, dum in prora stat Paulus eo gestu, illo ore, quo verba faciens orator sit exprimendus, quibus aperte significatur Petrus solus veluti supremus Ecclesiæ rector, qui ejus gubernacula teneat (1). Hoc ipsum confirmatur ex vitreo fragmento apud Bonarotium in quo uterque apostolus sedens exhibetur in nobili pariter, ac non uno in scamno, et in aliis etiam alter ab altero discriminatur. Nam Paulus pingitur dextera manus tres digitos explicat, ritu episcopi populo fausta precantis, quo profecto superior Petri et in Paulum et gregem dominicum universum exprimeretur potestas. Infallibile porro Ecclesiæ magisterium passim exhibent anaglypta navis Ecclesiam referentis supra cuius malum Spiritus sanctus sub columbæ specie invisitur (2). Quomodo ex picturis Ecclesiæ Romanæ fides circa libros, quos deuterocanonicos vocamus, aperte constet, suo loco ostendimus (3). Quid etiam conferant picturæ, cælaturæ,

(1) Cf. Mamachium, *Antiquit. Christ.* tom. V., pag. 99. Lamium, *De erudit. apostol.* cap. 4, p. 61. Foggini, *De Romano D. Petri itinere, exercit.* XX. De hac ipsa lucerna Maffei in op. *Verona illustrata*. Verona 1752. par. 5., cap. 5., pag. 107. scribebat: «Sovvienmi d' una lucerna aatica di metallo, osservata da me più volte nella galleria del gran Duca, e lavorata quando l'arti erano ancora di ragione vol grado: è in forma di barca, con s. Paolo in atto di predicar dalla prora, e s. Pietro che siede in poppa, e sta reggendo il timone. Quel monumento parla più d' un libro.» Ita quidem, subdit Guadagnius loc. cit. Nihil pro romani pontificis juribus afferri hoc monumento ponderosius potest.

(2) In op. cit. *Tavol. XVI. fig. 1.*

(3) Sect. 1., cap. 1., prop. I. Cf. D'Agincourt. *Pittura tav. VII. n. 5.* in qua exhibit picturas spectantes ad sec. II. ex cæmeterio Priscillæ. ed. Prat.

sculpturæ ad vitam fidem patefaciendam circa imaginum usum in Ecclesia sanctorumque venerationem alibi aperuimus (4); ut de aliis doctrinæ catholicæ dogmatibus sileamus, quibus illustrandis confirmandisque mirum est quanto adjumento ejusmodi documenta sint.

Numismata etiam conferre ad rem christianam constabiliendam ex eo deprehendimus quod illorum ope librorum Machabæorum veritas sit vindicata adversus protestantes qui autumarunt ineluctabile ex chronologia ad elevandam illorum auctoritatem argumentum opposuisse (2); id ipsum dicatur de pluribus aliis doctrinæ christianæ capitibus quibus illa haud parum inserviat (3).

Sepulcrata porro ac sacras ædes in eundem finem collineare abunde ex eo liquet, quod ibidem repariantur altaria erecta ad sacrificii celebrationem; imagines symbolice quibus præcipua religionis nostræ mysteria adumbrant primi christiani (4); imagines item Christi, Deiparæ, sanctorum apostolorum ac martyrum quarum aliquæ cum supra altare ipsum in quo divina peragebantur mysteria, repariantur, argumento certissimo sunt non ad usum solum, verum etiam ad venerationem eas fuisse adscritas (5): id ipsum luculentim evincunt cruces non supra altaria solum, sed etiam ad sacelli ingressum collocatæ, ut eas christiani exoscularentur (6). Ex his ulterius edocemur, quæ fuerint vasa sacra ad cultus christiani usum (7). Ipsa etiam ædium sacra-

(1) In tract. *De cultu sanct.* cap. 5. prop. 2.

(2) Celebris est controversia quæ adversus P. Frolichium S. J. mota est ex occasione qua ipse ad adstruendam veritatem utriusque lib. Machabæorum contra protestantes, præter anteriora, duo numismata protulit alterum cæsura an. 184. aliud vero an. 185. sub nomine *Antiochi* in op. *Ad numismata Regum veterum anecdota et rariora* p. 69. His aliud adiecit Jos. Eckhel ejusd. Soc. quod cæsura perhibetur an. seu an. 186. regni Seleucidarum in *Sylloge I. nummorum veterum Viadobon.* 1792. tom. III. p. 256. Ex quibus solvitur difficultas deducta a protestantibus ex auctoritate scriptorum profanorum, qui in prælio occubuisse Antiochum Evergetem perhibent an. 182. aræ Seleucidarum, cum tamen ex lib. II. Machab. perhibetur defunctus ad minus an. 186. Quare Eckel in cit. *Sylloge* I. p. 88. merito subdit: «Quod si nummum, quem coram proposui, vidisset (Frolichius), qui per an. an. 186. uno adhuc anno est posterior, et qui annus idem ipse est, quem fuisse Antiocho VII. postremum præclare et feliciter est anguratus? Habeant igitur pii ejus manes insigne istud industriæ et eruditionis præmium, impletumque liberaliter hac iterum parte votum libens gratulor, quo vir illustris stabilire historicam librorum Machabæorum fidem toto animo exoptavit.»

(3) Cf. Wiseman *Conferenze sopra la commessione delle scienze colla religione rivelata. Confer. IX. sull' Archeologia.*

(4) Talia sunt symbola *ovinis arcæ* in qua salus esse potest; *ancoræ*, et *silentis cervi*, *piscis*, *columbæ*, &c. et a. de quibus luse scribunt collectores antiquitatum christianarum superius commemorati atque imprimis Boldetti lib. I., cap. 7., pag. 29. seqq. Mamachius *De moribus prior. christian.* lib. I., cap. 1., § 1. pag. 182. 191. 196.

(5) Cf. Boldettum ibid. cap. 5. Guadagnium orat. cit. pag. 97. 98. Ego ipse imaginem Deiparæ in cæmeterio s. Agnetis via Nomentana supra altare depictam conspexi, in qua sacrificium celebrabatur, referendam ex periti pictoris judicio ad minimum ad sec. Ecclesiæ III.

(6) Ibid.

(7) Cf. Voigtium, *Thysiaserologia*, sive *liber de altaribus veterum christianorum.* per J. Albertum Fabricium in lucem editus. Hamburgi 1709. cap. 15. item Mamachium op., cit. lib. 5. cap. 1.

rum structura indicat distinctionem quæ intercedebat inter sacerdotum ministrorumque ceterorum consensus, et plebem (1). Cum præterea in iisdem passim occurrant altaria quæ ab ipsis martyrum sepulchris constituebantur, discimus quam antiqua sit colendi sacras martyrum reliquias consuetudo, et qua veneratione sanctos primi fidelis prosequerentur (2). Ex eo siquidem factum est, ut altaria passim vocarentur *sepulcra martyrum*, *memoriæ martyrum*, *martyria* sive *confessiones* (3). Altarium demum in eadem ecclesia multitudo luculentissime pariter adstruitur recepta penes priscos christianos; adhuc enim cubicula invisuntur in sepulcretis in quibus, licet angustis, duo, interdum tria aut novem etiam erecta altaria habentur (4). Idem dic de locis ad confessiones excipiendas destinatis, quæ ibidem passim occurrunt (5).

Quæ cum ita se habeant, æquis unquam inficias iverit ex antiquitatis monumentis validissimum ad catholica dogmata propugnanda argumentum promi, quo cunctis os obstruatur catholicæ fidei obtreccatoribus, cum horum monumentorum pleraque ad tria priora Ecclesiæ secula spectent, ad secula nimirum illa, quæ pura, imo aurea certatim protestantes vocare consueverunt? Ex iis enim dum perpetua Ecclesiæ traditio adstruitur circa præcipua fidei dogmata, quæ a protestantibus in dubium revocata sunt, imo uti, totidem corruptelæ recens inductæ, rejecta, istorum arguitur a primævæ Ecclesiæ fide turpis defectio.

(1) Ara enim eminebat, ut cum sacrum fieret, esset sacrificii ordo ac ritus multitudini, inferiorem e regione aream implenti, conspicuus. Alæ insuper, seu minores porticus, mediam aream utriusque stipabant; locus suus destinatus viris ac seorsum mulieribus. Cf. Guadagnium loc. cit. p. 96.

(2) Cf. Boldetti op. cit. lib. I., cap. 8. pag. 29. et D'Agincourt, *Storia dell' arte dimostrata coi monumenti.* Prat. 1826. vol. II., par. 1., pag. 89. seq.

(3) Ibid. pag. 56. seq.

(4) Et hæc ipsa cubicula in quibus plura altaria adhuc existunt usurpavi oculis meis in commemorato cæmeterio in via Nomentana. Ex his luculentissime refulentur janseniani dum contendere ausi sunt juxta venerandam antiquitatem, non nisi singulare in qualibet Ecclesia altare esse debere.

(5) Prout ostendit P. Marchi in sua illustratione monumentorum christianorum. Ex his patet Romam posse adversarios suos, qui eam nempe incusant quod desciverit a prisca patrum fide innovationibus quas tempore labente induxit, parietibus suis, lapidibus ac cæmeteriis, picturis ac cælaturis ad silentium reducere, ac pudore suffundere. Siquidem adhuc de illa quod cecinit Propertius lib. III. eleg. XXII. verificatur:

*Omnia Romanæ cedant miracula terræ:
Natura hic posuit quicquid in orbe fuit.*

Etenim per illa patet in nullo prorsus fidei articulo Ecclesiam innovasse, sed heterodoxos plane ab antiqua doctrina descivisse.

Ex hæcenus constitutis de traditionis dogmaticæ cognoscendæ mediis sive generalibus sive particularibus, inferitur insuper adversus illius osores quam ratione integra conservari traditio potuerit, et ad nos usque intemerata dimanare. Ecclesia enim cui fidei depositum a Christo ejus conditore commissum est fideliter custodiendum, divina ope freta optime munere suo functa est in ea tutanda, non secus ac præstiterit circa libros sacros. Præpostera, uti vidimus, traditionis notio quam sibi protestantes finxerunt, causa extitit cur ipsis visum fuerit fieri nunquam potuisse ut hæc sine heterogenea, ut ita loquar, mixture transmitteretur atque conservaretur (1). Antumant enim a catholicis traditionem concipi tanquam verbum quod alicujus auribus commissum sit, ut deinde ab isto alteri communicetur et ita porro. Ast quam inmane a veritate distent in ejusmodi sibi commento fingendo perspicue patet ex ipsa rei de qua agitur natura. Etenim Christus doctrinam suam non uni vel alteri singulari commisit individuo, sed apostolis omnibus sive Ecclesiæ suæ quam instituerat; apostoli item toti pariter Ecclesiæ seu episcopis, quos ecclesiis præfecerant universim, illam tradiderunt; Ecclesia profiteri exinde cepit integram Christi doctrinam, ab ortu nempe suo, eandemque deinceps insequentibus seculis professam est ad nos usque, atque ad mundi usque finem eandem profitebitur. Hujus perennis ac intemeratæ professionis vadem ipsum habemus Christum, qui ei propterea suum auxilium in eum finem pollicitus est; vades insuper habemus illa omnia media quæ indicavimus tum generalia, tum particularia, ad factum quod attinet. Ex illis enim constat præcipua dogmata institutionibus publicis alligata fuisse, usu perenni ac praxi consecrata, consignata monumentis, adeo ut fieri nequiverit quælibet innovatio, aut corruptio, si præsertim simul omnia spectentur; siquidem omnia in adstruenda doctrina catholica mirifice conspirant.

(1) Si ad hæc serio attendisset Shuttleworth, nunquam ei excidisset quod. op. cit. pag. 68. scripsit, tam fieri posse, ut traditiones orales admittere queamus uti probationem facientes, quam fieri possit, ut Jordanus purus egrediatur ex mari Mortuo. Ita sec. XIX. Professor Oxoniensis!

PARS TERTIA.

DE ANALOGIA RATIONIS ET FIDEI.

Summi momenti quæstio est, quam hic tractandam suscipimus, eademque certe antiquissima, quippe quæ ad ipsa pene rei christianæ promordia revocari potest. Simul ac enim christiana fides prædicari ubique ac late propagari cepit, fieri non potuit quin

humana ratio, philosophicis jam pridem catholicorum studiis exulta, inquirere aggrediretur, quidnam sibi ex ea fide superveniret, quid ista a se exigeret, quæque ratione principia illa quibus a nativo lumine suo ipsa potiebatur cum fidei dogmatibus conciliarentur.

Hinc prouti hæc inquisitio instituta est, diversum omnino peperit effectum. Nam qui animi anticipatis iudiciis posthabitis veritatem consecrati sunt, rectumque ipsum rationis lumen sunt secuti, fidei veritatem, maximumque inde rationi ipsi commodum promanans agnoverunt, omnemque ingenii sui aciem ac philosophicam sibi partam doctrinam in christiana religionis defensionem impenderunt (1). Contra vero qui tumida superbia elati rationi suæ veluti indecorum existimarunt eam in obsequium Christi ejusque doctrinæ captivare, ex philosophia ipsa arma adversus fidem depromere adnisi sunt (2). Et quoniam una eademque semper extitit fidei natura, atque ea humana rationis varia semper indoles fuit, ut duplici illo contrarioque plane motu, centripeto, si ita loqui fas est, ac centrifugo in fidem ferretur, hinc insequentibus etiam seculis de ratione in ordine ad fidem, atque utrum inter illas aliqua dari posset concordia, identidem dimicatum est.

Nunquam vero magis hæc ipsa serbuit controversia quam ex eo tempore, quo recens protestantismi ortus rationem humanam æque ac divinam fidem tantopere agitare, ac permiscere cepit. Atque ad hanc quidem componendam quæstionem præclara ingenia non inter catholicos dumtaxat, sed etiam apud protestantes in aciem prodierunt, ac vario successu adlaborarunt (3). Ætate vero recentiore res multo magis implexa ac salebrosa effecta est ob tantam rerum philosophicarum conversionem, ob tot tamque opposita philosophiæ systemata inde exorta, ob tam acrem demum animorum hac in re contentionem tum inter protestantes tum inter catho-

(1) Exemplo sunt philosophi, iidemque ad christianam fidem conversi, qui apologetæ ejusdem extiterit præstantissimi, Clemens Alex. Justinus, Athenagoras, Quadratus, Arnobius, Minucius Felix, etc. qui id expresse testantur in scriptis suis pro religione christiana editis.

(2) Exinde enim ortus est gnosticisimus qui tot impia systemata effudit, pantheismum videlicet in Apelle, Valentino, Carpocrate, Epiphonio; manichæismum in Saturnino, Basilide, Bardesane, Marcione, Manete, etc. Hinc item erupit neo-platonismus seu syncretismus Alexandrinus, qui quidem philosophiam pythagoricam, platoniam, aristotelicam ac etiam orientalem in unam conegessit ac simul permiscuit, quo sese fidei christianæ propagationi opponeret; unde prodierunt Porphyrius, Hieracles, Julianus, etc. qui hanc ex professo impugnarunt. De hisce videtur est inter recentiores Tenneman, *Grundriss der Geschichte der Philosophie, seu Adumbratio historiae philosophiæ*, Lipsiæ, 1825. § 200. pag. 188 seq. necnon De Gerando: *Histoire comparée des systèmes de philosophie*. Paris, 1801, tom. 1, cap. 5.

(3) Inter catholicos præter antiquos scholasticos qui data opera de fide scripserunt, aliosque de quibus postea loquemur, eminent Nonote, Houteville, Bergier, Valsecchi, Spedalieri alique non pauci qui fidei patrocinium adversus incredulos felici adeo exitu suscepere; inter protestantes vero id ipsum efficere aggressi sunt Leibniti, Jaquelot, Turretinus, etc. Ast difficile hoc omnino protestantibus est, nec nisi infelici exitu pertentare ejusmodi conciliationem ipsi possunt, cum adeo male perspectam habeant fidei naturam, totque erroribus detineantur in materia de gratia, de peccato originali, justificatione, etc. prout suo loco exposuimus tum in tract. *De Deo Creatore* p. 3. tum in tract. *De Gratia* par. 1, et II. Quapropter Leibniti, eo ipso quod fidei catholica valde accesserit, in eamque propensus magno opere extiterit, ut liquet ex egregio ejus *systemate theologico* quod sæpius allegavimus, præ protestantibus reliquis potuit accuratius hoc de argumento disserere.

licos ipsos, vix ut ubi tuto pedem figere possis, invenias.

Sunt enim qui rationis humanæ vim adeo depriment, ut illam enervem ac pene intermortuam velint: sunt qui tantopere eandem ipsam extollunt, ut de ipsis revelatis veritatibus iudicium arbitriumque ei deferant; sunt denique qui sic scientiam ac fidem inter se committunt, ut simul consistere haud posse demum concludant oporteat. Undique proinde syrtis ac latentes etiam scopuli, in quos pronum valde est navim infringere. Nimis igitur interesse junioris theologi debet, pelagi hujus quod ipsi transfretare opus est, pericula accurate dignoscere atque aliquam habere normam, qua cursum suum caute sapienterque dirigere queat. Quo fit ut in postrema hac tractationis nostræ parte de Locis Theologicis quiddam ad hanc controversiam attinet, negligere omnino non debeamus. Campus, qui nobis excurrendus hac in re sese offerret, esset quidem amplissimus, sed instituti nostri minime oblitus, disceptationem hanc quibusdam veluti cancellis concludemus, ac ea tantum, quæ ad rem nostram necessaria et accommodata sunt, sectabimur.

Haud vero nos latet magna hujus tractationis difficultas; eo vel magis quod fieri hac in re vix possit, ut dum pro suscepti instituti munere veritatem in tuto ponere ac tneri aggediaris, nonnullorum etiam optimorum catholicorum, quorum abnormes hoc in argumento sententiæ necessario sunt perstringendæ, animos non offendas. Verum dum nos doctrinæ ac placita libere ventilabimus, nihil inde illorum personis, quæ religionis studio ac scientia præstant, detractum iri volumus. Nec tamen ita de labore hoc nostro præsumimus, omnes ut hac de re controversias nunc temporis exardescentes dirimi inde facile posse confidamus. Illud tantum nobis proponimus, atque adeo assequi conabimur, ut juniores theologi nos erudiendos suscepimus, habeant denum perspectum quod sibi iter in via tam lubrica tenendum sit, ne cum fidei ipsius detrimento illos transiliant fines,

Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Dux porro erunt hujus postremæ tractatus nostri partis sectiones, in quarum altera de rationis ac fidei analogia in se spectata, in altera de ejusdem applicatione, sive de methodologia disceptabimus.

SECTIO PRIMA. — De analogia rationis ac fidei in se spectata.

Ut omni qua par est perspicuitate progrediamur, quid hic per *rationis*, quid per *fidei* nomen intelligamus in antecessum aperiendum necesse est. Ac rationem quidem universim sumimus pro nativa atque essentiali animi humani facultate, seu facultatum collectione, quibus ipse verum cognoscit, deque isto judicat, quatenus idem intra naturæ ambitum continetur (1). Dum vero fidem dicimus, significamus

(1) Rationem hic spectamus generatim, prout omnem humanæ mentis cognoscendi ac iudicandi vim complectitur, ac proinde etiam intellectum, non vero prout proprie fa-

liberum illum assensum quem intellectus divina gratia præventus et adjutus præbet veritatibus supernaturaliter revelatis, ob Dei ipsius revelantis auctoritatem (1). Ex quibus generalibus notionibus per se jam elucet quid sibi proprium ac peculiare ratio, quidque sibi vindicet fides. Ratio siquidem per se objecta sua cognoscit, intuetur ac iudicat. Fides vero objectis suis assentitur et credit. Porro cum fides naturalem rationem præsupponat, eidemque accedat, ac ratio tandem ea sit, quæ objecta sue veritates apprehendit quas ei tanquam divinitus revelatas credendas proponit fides, hinc triplex generalis respectus seu ratio inter ac fidem efflorescit. Ratio enim concipi ac spectari potest aut *ante fidem*, aut *cum fide*, aut denique *post fidem*: nimirum inquiri potest quodnam sit rationis officium sive antequam fidei assentiatur objectis, sive dum actu isdem assentitur, sive demum postquam suum ipsis assensum præbuerit. Hæc igitur triplex ratio inter ac fidem, seu triplex rationis in ordine ad fidem munus viam nobis suppete natura sternit ad priorem sectionem hanc tria in capita disperendi.

CAPUT I. De ratione ante fidem spectata.

Humanam rationem, suis licet limitibus circumscriptam, non modo natura sua in verum ferri, sed illud assequi certo posse, communis hominum sensus semper agnovit, omnesque qui recte philosophari voluerunt nullo non tempore professi sunt. Et quamvis omni fere ætate extiterint sceptici illi qui de quavis re dubitarent, ac omnimodam *acatalepsiam* præ se ferrent, ii tamen nec plures numero, et secum ipsi pugnantes fuerunt; quandoquidem theoretice denegabant quod practice admittebant omnino; ac demum non tam rationibus, quam ipsa rationalis nature voce perpetuo sunt profligati.

Non aliter de humana ratione sensit ac docuit christiana catholica religio; quippe quæ tametsi hominem post protoparentum lapsum *secundum corpus et animam in deterius commutatam* agnoscat (2), nunquam

eultatem dicit ratiocinandi, ac veritates alias ex aliis deducendi. Hoc posteriore sensu videtur eam spectasse Leibniti, dum in sua dissertatione *De conformitate fidei cum ratione* § 1. rationem definit *catenam veritatum*; per *catenam* autem, prout exponit in nota (1) Lud. Dutens, « nihil aliud Leibniti intelligit, quam *verum*, quo quid continet rationem sufficientem coexistentiæ vel successio-nis alterius; per *veritates* vero veritates universales. Est definitio ab *objecto* cognitionis nostræ desumpta; » nimirum quatenus hæc objecta ratione deducuntur.

(1) Hoc sensu, quo fidem usurpamus dicit ipsa actum, non habitum. In hac porro definitione distinguitur 1. subiectum quod fidem apprehendit, nempe intellectus ex imperio voluntatis; 2. objectum materiale fidei, scilicet veritates a Deo revelatæ; ac 3. ratio formalis assensus, videlicet auctoritas Dei revelantis. De quibus suo loco disseremus.

(2) Cum ex hisce Tridentini verbis non pauci ex recentioribus occasione sumperint naturales hominis lapsi vires plus quam opus sit deprimenti sive in vero cognoscendo, sive in bono prosequendo, ideo revocari in mentem debet quod scripsimus in tract. *De Deo Creatore*, p. 3, cap. 4. cum dissereremus *De peccato originali ejusque effectibus*. Ibi enim animadvertimus, nihil hominem omnino amisisse per peccatum originis ex his quæ spectant ad essentialia naturæ humanæ; ac propterea quæ d'cuntur a conc. Tridentino de homine læso toto nempe Adam se-

tamen ei quæ ad humanæ naturæ essentialitatem pertinent denegavit, eumque propterea eo semper naturali lumine rationis præditum asseruit quo verum a falso internoscere valeat, ac naturalis ordinis veritates vi sua delegere. Verum enimvero sec. XVI. cum nova primum protestantium placita eruperunt, aliter de humana ratione iudicari cepit.

Lutherus enim cum hominem peccato originis in ipsis naturæ essentialibus depravatam ac pessumdatum doceret, eo fere pacto quo liberum ejus arbitrium post lapsum sustulit e medio, ita etiam humanum intellectum obscuratam adeo et extinctum esse commentus est, ut nihil veri, sine fidei revelatæ lumine, eidem reliquum esset. Hinc scholasticos doctores tantopere exagitavit, hinc in omnem philosophiam vehementer est debacchatus eamque ut fidei inimicam traduxit, hinc denique omnes philosophorum virtutes, vitia, omnesque scientias speculativas errores esse proclamavit (1). Eiusdem vestigiis plures e protestantibus institerunt. Daniel Hoffmannus theologiæ professor in universitate Helmstadiensis mortale bellum indixit rationi, philosophiam *opus carnis* appellans, quodque in philosophia prout verum defenditur, in theologia factum esse contendens (2). Plura adversus

cundum corpus et animam propter peccatum in deterius commutato, intelligenda esse non absolute, sed in sensu relativo, in ordine scilicet ad dona gratuita, quæ Adam peccando et sibi et posteris suis amisit; ceterum naturam in se spectatam, non deteriore nunc esse ac fuisset, si Deus dona illa gratuita liberalitate homini minime adje-cisset.

(1) Etiam Leibniti in *dissert. de conform. fidei cum ratione*. Opp. ed. Dutens, Geneva, 1768. tom. 1. § 12. id fassus est, scribens: « Reformatores, ac Lutherus præcipue, locuti quandoque sunt, quasi philosophiam omnino rejecerint, fideique inimicam esse judicaverint, » quamvis deinde hæc Lutheri notam emollire conetur. Verum nos postea alia documenta ad illam ipsam notam confirmandam afferemus. Ita etiam Bühle, in sua *storia della filosofia moderna*. Trad. da Vincent. Lancetti. Milano, 1822. tom. V. sez. II, cap. 4. id ipsum de Lutero fatetur; repetit tamen imprimis ex eo quod ipse ira in scholasticos ac Aristotelem ab illis secutum æstuat. Verum, quamvis et hoc detur, contemptus ille omnis philosophiæ ac humane rationis depressio, seu potius, ut vocant, *nihilismus*, qui Lutero ac pluribus reformatoribus sollemis fuit, ab alio fonte repetendus est; nimirum ex doctrina ipsa lutherana de homine paradisiaco, ac peccati originalis natura atque effectibus. Itaque *nihilismus* ille rationis semper necessarium est doctrinæ illius lutheranæ consecrarium, quamvis non omnes protestantes illum revera professi sint. Nec vero inficiamus nonnullos paucos etiam ex catholicis, *nihilismum* illum admisisse, sed id certe ex catholica doctrinæ principiis non effecerunt, quibus directe prorsus adversatur. Frustra igitur Tennemann op. cit. p. 562. ut catholicos carperet scribebat: « Postquam Nicole et Bossuet cum pluribus aliis *scepticismo* usi sunt, ut in sinum catholicæ Ecclesiæ protestantes revocarent, ac ut pondus auctoritatis ecclesiasticæ extollerent, rationis incertitudinem ostendendo. » Allegat porro opus Franc. Turretini: *Pyrrhonismus pontificius*, Lugd. Batav. 1622. Id certe quod de Nicole ac Bossuetio asserit, falsum est, qui nunquam *nihilismum* rationis docuerunt. Aliud autem est ostendere rationem humanam in rebus fidei infallibili norma, nimirum Ecclesiæ auctoritate indigere, idque ex ipsa incertitudine ac varietate cui religio divina subdere-tur, si ea fallacibus rationis placitis relicta esset; aliud vero rationi naturales ipsas vires ad verum in naturali ordine cognoscendum denegare. Illud verissimum est, ac protestantium factio comprobatur: hoc falsum est et a saniore catholica doctrina omnino improbatum.

(2) De his pertractat Joan. Franc. Buddeus in *Sag. III. Theolog.* p. 254 seqq. Etiam protestans Paulus Sevogtius libellum ediderat: *Periculum de dissidio theologi et philosophi in utriusque principis fundato*. De quo cf. Leibniti. diss. cit. § 15.

humanam rationem congescit Bernardinus Ochinus cum ad novatorum errores misere deflexit (1). Nec alio spectabat Calvinus dum liberi arbitrii immunitatem a quavis necessitate veluti philosophicum dogma irridebat, quod in theologia esset posthabendum (2). Huc pariter Kennitius dum non esse curandum edicebat, si fidei dogmata vindicantes in *absurditates philosophicas* incurramus (3). Huc demum, ut plura alia ejusdem generis silentio prætereamus, recidit doctrina illa cui tot protestantes juris naturæ scriptores firmissime adhaeserunt, nullum intrinsecum inter bonum ac malum morale dari discrimen, sed illud a libera tantum ac positiva Dei voluntate totum esse repetendum, unde consequitur ipsum ex positiva duntaxat Dei revelatione posse innotescere (4). Ex quo illud verissimum exurgit, quod nempe dissidium ac bellum rationem inter ac fidem, quod a priorum ætatum hæreticis identidem excitatum fuerat, opera protestantium acriter instauratum, multoque vehementius promotum fuerit. Atque hic habes quod maxime mireris: nam si ipsi protestantes, qui ut fidem extollerent, naturales rationis vires destruere et ad nihilum redigere conati sunt, iidem posthac rationem hanc ipsam veluti unicum ac infallibilem in rebus fidei ipsis iudicem proclamare non sunt veriti, ac demum ad ip-

(1) Vid. *Prediche di Messer Bernardino Ochino Sanese. Pred. III.* Ochinus ex nihilismo rationis ad ultranaturalismum progressus est; quippe rejecta Ecclesie auctoritate in rebus fidei, ac etiam neglectis s. Scripturis, veluti unica ac ultima credendi norma, hanc tandem in interiore Spiritus sancti testimonio, immediata scilicet ac individua cuiusque inspiratione collocavit. «Di poi, inquit, per testificarsi, fermarsi, et stabilirsi nelle verità divine rivelate et supernaturali, bisogna all'ultimo venire all' interno testimonio dello Spirito sancto, senz' il quale non si può sapere quali scritture sieno sante et quali no.» *Pred. IV.* Adeo nihilismus rationis cum protestantis principii connexus est! Ceterum advers. Ochinum cf. *Le sentite Ochiniane del mutio Justinopolitano.* In Vinegia, 1531.

(2) Cf. Petavium *De opif. sex dierum* lib. III. qui primus est de libero arbitrio cap. 1, et 4.

(3) *Examen conc. Trid.* p. 1, p. 266. Hoc accepit Kennitius a Lutero cuius principium erat: *quod verum est in theologia non semper verum est in philosophia.* Circa quod paradoxum dissertationem edidit Crusius: *Opuscul. philosophico-theolog.* Lips, 1750.

(4) Hæc fuit palmaris doctrina Puffendorffii, quam ipse a parente suo Lutero hausit. Eum secuti sunt Cocceius, ac saltem ex parte Heineccius, Thommasius, alique e protestantibus. Ita etiam Seldenus a positiva Dei revelatione totum jus naturale repetit. Hinc omnes isti protestantes juristæ doctores scholasticos vehementer irrident ac exagitant eo quod intrinsecum boni ac mali moralis discrimen in ipsis rerum essentiis ac natura fundatum tuerentur, ac legem æternam in Deo a libera Dei voluntate independentem vindicant. Haud ergo satis mirari possumus quomodo philosophus Scotus magni inter recentiores nominis, Dugald Stewart, in præfatione quam præmisit volumini primo *Supplementi Britannicæ Encyclopædiæ* hanc Melancthonii tribuere gloriam poterit, quod nempe primus omnium docuerit distinctionem inter bonum ac malum morale, non a revelatione, sed ab intrinsecis rerum natura dimanantem, sic, ut ipse subdit, catholici posthac ex protestantibus doctrinam hanc sint mutuati. Num hæc ipsa doctrina non omnibus fere jam antea scholasticis communis erat, si Occamum, Nominalium parentem, excipias, qui tamen statim ac contrarium docuit, ceteros pene omnes scholasticos sibi adversos habuit, et a pluribus, quos inter a Jo. Duns. Scoto invicte refutatus est? Num scholastici ob hoc ipsum tot a protestantibus, quos commemoravimus, injurias pati non debuerunt? Num contraria sententia que morales distinctiones omnino tollit, non fuit a Lutero ejusque sectatoribus prædicata? Adeo præjudicia protestantis philosopho ceteroquin commendabili, Stewarto, fucum facere poterunt!

sus rationis apotheosin cum totius fidei jactura pervenerunt.

Et hæc quidem protestantismus in christianæ theologie ambitu de humanæ rationis viribus constituebat. Sed aliud ex eadem parte in ipso philosophiæ campo rationi ipsi impendebat excidium: nimirum neo-scepticismus ille, qui ex Britannia primum prodians, ac deinde ab Emmanuele Kantio veluti in systema redactus, tot opinionum peperit monstra, ac Germaniæ præsertim scholas late pervasit. Philosophiæ hujus cladis historia nimis jam comperta est. Nemo est qui nesciat Humium necessitatem a priori ac universalitatem principii, quod vocant *causalitatis*, e medio tollentem, illudque inter principia a posteriori, seu experientie recensentem, fundamentum præcipuum realitatis objectivæ humanarum cognitionum convellisse. Kantius vero dum omnem scientiam ad mera sensibilitatis phænomena, ac subjectivas quasdam, easdemque necessarias intellectus formas reducit; dum nos tantum *phænomena* scire, de rebus vero in seipsis seu *nomenis* nihil prorsus affirmare posse contendit; dum proprium ipsum *Ego* ad phænomena amandat, de cuius videiicet realitate nunquam constare queat, non modo cognitionem omnem plane *subjectivam* efficit, sed impossibilem et absurdam reddit, ac scepticismi culmen attingit. Hæc philosophiæ revolutio, seu potius humanæ rationis sub nomine *criticismi* (1) subversio, protestantium præsertim animos alte occupavit, et cum veritas semper ac certitudo ex eorum manibus elaberetur, eos ad nova in dies absurdiora systemata summo studio adornanda propulit. Exinde enim *idealismus absolutus*, seu *egoismus metaphysicus* Fichtei; exinde philosophia *identitatis*, seu *realismus absolutus* Schellingii; exinde systemata Bouterwekii ac Bardillii pantheistica labe aspersa; exinde demum philosophia Hegelii doctrina, qui subjectum ac objectum in idea identificari ponens, ab ideæ ipsius logica evolutione realitatem ipsam objectorum educit. Nimirum isti philosophi, Kantii principii ac exemplo excitati, scientiam ejusque objecta a priori suo unusquisque modo, construere, ac ut proprio ipsorum vocabulo utamur, *creare* (2), in animum induxerunt. Ex quo factum est, ut ra-

(1) Optime annotatum fuit ipsum *criticismi* verbum tum temeritatem, tum absurditatem maximam præ se ferre. Numquid enim in ullo homine aliqua alia ratio superior invenietur quæ possit humanæ rationis *criticismum* instituere? Aut si ipsa ratio *criticismum* sui instituit, quem valorem iste habebit? Quandoquidem quidquid certitudinem objectivam rationis destrueret, destrueret simul necessario *criticismi* ipsius certitudinem objectivam, in eandem absurditatem incidit quæstio transcendentalis a qua philosophiam exordiri debere Kantius ejusque sectatores contendunt; nimirum *an sit possibilis cognitio?* Etenim ad hanc ipsam quæstionem ponendam opus est ut jam cognitio et possibilis sit et existat. Ita *aprioristici* isti philosophiæ creatores, seu potius eversores humanæ rationi illudunt.

(2) «De natura philosophari, idem plane est ac naturam *creare.*» Ita inter ceteros Schellingius edixit in *op. Naturwissenschaft*, seu *scientia naturæ*, pag. 3. Omnia neoterice philosophiæ Germanicæ systemata eo demum spectant, ut velut e nihilo proprium *Ego, mundum* ac *Deum* ipsam educant. Hinc officium philosophiæ ab ipsis proclamatum *das objectiviren des Ichs*, id est *proprium Ego* ex apparenti *objectivum*, seu reale efficere. Exinde etiam illa Fichtei

tio humana sive ad purum idealismum, sive ad putidum pantheismum, misero utrinque fato, dilapsa sit (1).

Ex neoterice hujus philosophiæ natura quid christiana religio sibi expectare deberet, pronum erat colligere. Juxta Kantii placita revelationis positivæ ac supernaturalis possibilitas *noumenon* est, de quo nil sciri aut affirmari potest: quam vero ipse intra solius rationis limites statuit religionem, cujusmodi demum generis esse poterit, cum omni theoretico fundamento sit destituta, ac ratione tantum *practica* fulciatur? Hæc enim caeca quadam ac subjectiva necessitate sibi veritates ipsas christianas veluti *postulata* quædam creat, iisdemque, licet in se contradictoriis, fidem adjungit, ut nempe propriæ suæ libertati ac moralibus legibus credere possit. Quinam in philosophia Schellingii divinæ revelationi esse posset locus, cum infinitum cum finito, Creatorem cum creatura confundit, atque unum idemque ex ipsis substantialiter efficit? Hegelius vero, qui etiam de christianæ religionis mysteriis in sua philosophia pertractat, non aliam ipsis originem assignat, nisi *ideam* ipsam, quæ in humano intellectu residet, et a cujus progressiva evolutione, veluti logici ac naturales fœtus, eadem mysteria promanant (2). Neque vero ab eo valde differt religiosum Fichtei systema (3).

satis nota jactatio, qua discipulis suis pollicitus erat se in proxima sua prælectione *Deum esse creaturum*. Alia id genus nobis occurrunt.

(1) Nimis forte hæc de recentiore Germanica philosophia a nobis acerbe dicta aliquibus videri possent, cum tot illa tum in Gallia, tum præsertim in Germania ipsa, admittentes sit nacta. Atqui nos nil dicimus de quo multo apertius nonnulli e germanicis ipsis scriptoribus jam palam professi ac conquesti non sint. Audiatur professor Bætzler in suis *Beiträge zur Vermittlung*, etc. seu *Documenta ad conciliandum rectum iudicium de catholicismo et protestantismo*. Fasc. II. Uratislavie, 1840. § 50. cuius titulus est: «Spiritui Kantiano-Hegeliano recentioris ætatis in suo mortali conflictu contra omnem fidem non philosophantis christianismi tum in Ecclesia tum in civili statu.» Ita porro loquitur: «Qui noscit quem scopum sibi philosophia Germanica a Kantio inde usque præfixerit, et quomodo ipsa eum necessanter persecuta fuerit, eumque tandem in Hegelio attingit, omni prorsus respectu ad communem ac rationalem humani generis veritatis sensum posthabito... tantum abest, ut mirari queat tempestates excitatas a spiritu recentioris hujus ætatis contra quidquid *positivum* est, ut eas potius omnino naturales et necessarias agnoscat necesse sit. Germanica philosophia in tractando veritatis negotio prorsus a se rejecit objectivum veritatis vinculum, quod Ecclesiam civilemque statum... simul colligat, sequæ in subjectiva vincula catenasque coniecit.» In fasc. autem I. ejusd. op. titulus § 6. ita se habet: «Juvenis Germania est veluti planta infecta veneno rationalismi Kantiani.» In toto porro opere auctor eo spectat ut ostendat doleatque, prolatis documentis, excidia a neoterica philosophia Germanie importata. Ab aliis scriptorum testimoniis allegandis hic superedemus, cum alibi locum habere possint. Ad Gallias quod attinet ad quas philosophia hæc penetravit, nota sunt nuperrime edita documenta pastoralia episcoporum, qui undique in eam veluti exitiosam religionem et statui insurrexerunt. Eminent inter ceteros arch. Tolosanus et ep. Carnutensis.

(2) Vid. Hegelii *Religions-philosophie*, seu *Philosophia religionis*. De Hegelio ac Hegelismo plura alibi dicemus.

(3) Fictius in *op. Die Anweisung zum seeligen Leben oder auct. die Religionslehre*, seu *Directio ad vitam beatam aut etiam religionis doctrina*. Berol. 1828. Prælect. 6. p. 110. hoc religiosi sui systematis fundamentum jecit: «In religionis doctrina positio creationis est *primum criterium falsitatis*; negatio hujusmodi creationis, si hæc forte ob aliquam præcedentem religionis doctrinam suppo-

De positiva igitur atque historica veritate religionis christianæ juxta ipsos conclamatum est. Quare hæc Kantii, Fichtei, Hegelique philosophicæ doctrinæ in ipso protestantium solo enatae, altæ atque enutritæ imprimis effecerunt, ut protestantismus latens principium suum destructionis magis in dies evolveret, ac eos rationalismi ac mythicis fructus efferret, qui tandem in Straussio suam omnem vim propemodum exhausterunt (1).

Porro cum hæc esset neoterice philosophiæ conditio, cum ratio humana ejus principii excitata ita christianæ religioni infensam se præberet, si qui veritatis ac religionis tuendæ necessitatem in se experti sunt, ita id munus suscepserunt, ut tamen diverso inter se modo de ratione ipsa, deque ejus officiis in ordine ad christianam fidem philosophati sint. Alii enim contenderunt non tam rationi ejusque veritatis detegendæ capacitati, quam interiori ac religioso cuidam sensui esse fidendum, unde *sentimentalistæ* aut etiam *mystici* audiunt (2). Alii rationem huma-

sita esse deberet, est primum *criterium veritatis* hujusce religiosæ doctrinæ. Unde subdit quod Joannes in suo Evangelio, ut judaicam de creatione doctrinam profigaret, incipit ab his verbis: *in principio erat Verbum*, ut ea opponeret Verbo Moysis: *in principio creavit Deus*; quia nempe nihil creavit Deus, sed omnia in principio ex Logo suo, id est, ex se confecit, et quidem ex necessitate nature suæ, quia omnia ab æterno ac necessario in Deo erant. Hinc concludit: «procul a nobis hoc phantasma creationis!» et pag. 117, palam affirmat philosophum independentem a christianismo easdem veritates necessario nexu habere, easque cum totali claritate intueri. Non id quod historicum, sed quod metaphysicum est hominem beatum efficere. In sec. prælect. p. 24. jam staturat non *credere*, sed purum *cogitare*, et per puram cogitationem Deum immediate intueri ac possidere, religionem constituit. Hoc autem est Fichtianum illud opus in quo ipse, projecta jam ætate christianum ac religiosum se ostendere voluit. Ex his deprehendimus quibus ex fontibus neoterice Ecclésiæ sectatores in Galliis paradoxa sua depromserint: «*Dieu n'a point tiré l'univers du néant, mais l'a tiré de lui-même. — Il est faux que Dieu soit incompréhensible. — C'est la raison que nous apportons en naissant, qui est le Verbe fait Chair, et il n'existe point d'autre révélation.*» Magni itaque isti philosophi seu potius increduli Galli non sunt nisi exscriptores incredulorum germanicorum protestantium.

(1) Strauss ipse fætetur, systema suum mythicum quod *vitam Jesu*, criticæ, seu potius impissime adoriavit, ortum ac fundamentum in Hegeliana philosophia habere, idque confirmat locis ex ipso Hegelio in medium allatis. Cf. ejus *scripta polemica*, fasc. 5. pag. 57.

(2) Hujus *sentimentalisticæ* scholæ fundamenta jecerat Reidius Scotiæ philosophus; sed qui eam recentius instauravit, ac ad quendam mysticismum evexit, fuit germanus Frid. Jacobi. Ipse enim transcendentali philosophiam exhorrescens, principia scientiæ philosophicæ collocavit in quadam naturali fide (a supernaturali fide distincta) qua in rationali instinctu veritates quæ supra sensum sunt, uti Deus, ejus providentia, libertas animi nostri, ejusque immortalitas, lex moralis, etc. sine ulla demonstratione ac ratiocinio, sed immediate prorsus percipiunt. Hinc adeo intellectus ac rationis usum ad veritatem assequendam deprimebat, ut asserere non dubitaret: «Omnino ethnicus quoad intellectum, christianus cum toto corde, ego duas inter aquas fluctuo, quæ nullimode in unum simul coire volunt.» Cf. *Epist. ejus posthumæ*, vol. 2. pag. 478. Doctrina Jacobi haud paucos in Germania sectatores habuit. De quo Tenneman op. cit. §§ 406-408. Ætate hac nostra, adhærento eidem visus est prof. Klæe, cujus aliquot testimonia alibi afferemus. Extat etiam in *Ephemer. Tubingæ Theologische Quartalschrift*, seu *scripta Trimestralia Theologica*, an. 1839. fasc. 2. articulus *über Glauben und Wissen*, etc. seu *De fide ac scientia in relatione ad extremas, seu oppositas sententias ac tendentias ætatis nostræ*; cuius cl. auctor, doct. Kulin, Jacobi philosophicam doctrinam iterum vindicat ac sectatur. Eidem etiam debetur opus *Jacobi und die Philosophie seiner Zeit*, seu *Jacobi et philosophia ætatis suæ*.